

KÉZI SZŐNYEGCSOMÓZÓ

SZAKMAISMERTETŐ INFORMÁCIÓS MAPPA

Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
(HEFOP) 1.2 intézkedés

„Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése”

KÉZI SZŐNYEGCSOMÓZÓ

Feladatok és tevékenységek

A szőnyeg Keleten született meg, amely európai otthonainkban csupán egy berendezési tárgy a sok közül, s leggyakrabban a padlót hivatott díszíteni. A régi magyar főúri várak, kastélyok, később a polgári otthonok elmaradhatatlan dísze volt a keleti szőnyeg.

Európán kívül, keleten ma is a szőnyeg a legfontosabb berendezési tárgy, amin az emberek esznek, alszanak, ahová visszavonulnak. Ugyanakkor szentélyeket is szőnyeggel díszítik, és szőnyeget terítenek le az imádkozáshoz is. A szőnyeg művészeti alkotás is, mely a keleti népek kifejezőerejének egyik legjelentősebb hordozója. A földet vagy falakat borító szépséges szőnyegek között is kiemelt helyet foglalnak el a perzsa, anatóliai, indiai, török és örmény kárpitok. Az eredeti, kézi csomózású perzsaszőnyeg, mint a neve is mutatja, Perziából, azaz a mai Iránból származik. A perzsaszőnyeg egyedi, duplacsomózású technikával készül, ezért időtálló és kiszolgál akár három generációt is. A szőnyegcsomózás tudománya kb. 5000 éves hagyomány, amely apáról fiúra száll. A szőnyeget fekvő vagy álló szövőszéken, kézzel, csomózási technikával készítik. Különböző csomózási módok léteznek, az alapanyag azonban mindig ugyanaz: gyapjú, gyapot, selyem, ehhez járulnak még az arany és ezüstsálak. A nemesfém beszövés azonban ritkaság, kizárólag uralkodók számára fenntartott, értékes szőnyegeknél fordul elő. A díszítés a szőnyeg valamennyi részét érinti. Az első változat szerint a díszítő elemek (ornamensek) elrendezését egyetlen szimmetriatengely szabja meg. Ilyen mintázat (kompozíció) jellemző néhány figurális szőnyegtípusra, pl. a kertszőnyeg vagy az állatalakos szőnyeg. Az alakzat lehet geometrikus, stilizált növényi, állati, illetve néhol emberalakok tűnhetnek fel.

A perzsaszőnyeg értékmérője a négyzetméternyi csomószám, ezért minél apróbb a csomózás annál értékesebbek és tartósabbak. A perzsaszőnyeg értékét meghatározza még a minta és az anyagösszetétel (gyapjú, selyem), illetve a szőnyeg kora is (antik, régi, modern).

A történelem hosszú évszázadain keresztül a kelet-nyugati szőnyegkereskedelem jelentős szárazföldi útja Magyarországon vezetett keresztül és az áru jelentős része már nálunk gazdára talált. Hazánkban különösen keresettek voltak a török szőnyegek. Ennek köszönhető, hogy Magyarországon viszonylag nagy számban maradtak fenn muzeális értékű keleti kézi csomózású szőnyegek.

Ma Magyarországon a kézi csomózású szőnyegeket a kézi szőnyegcsomózó készíti.

Melyek a jellemző feladatok, tevékenységek ebben a szakmában?

A kézi szőnyegcsomózó legfőbb tevékenysége a szőnyeg készítése. Feladatai közé tartozik még kész tervek, vagy saját tervezés esetleg másolás alapján falvédő, díszpárna készítése. Ezeken kívül készít kisebb faliszőnyegeket, futókat. A kézi szőnyegcsomózó meghibásodott szőnyegeket javít.

A szőnyeg készítésének a mozzanatai a következők. Először meg kell határozni, hogy mit készít. Ez történhet rendelés, illetve saját igény alapján. Ezután következik a terv készítése, meghatározása. Ez saját ötlet, illetve másolás, sablonok, minták alapján történik. A tervhez ezután ki kell választani a megfelelő alapanyagokat. A kézi szőnyegcsomózónak ismernie kell a különböző természetes, illetve szintetikus fonalak tulajdonságait, felhasználásuk módját, felhasználási lehetőségeit.

Az alapanyagok kiválasztása szoros kapcsolatban van a különböző fonási eljárásokkal, csomózási technikákkal, felvetésekkel és a szövéssel is. Az alapanyagokon kívül használ különböző segédanyagokat, kellékanyagokat is, ezeket is gondosan ki kell választania. Feladata, hogy megelőzze a hibás alapanyagok, kellékek felhasználását.

A kézi szőnyegcsomózó ezután megtervezi az általa elkészítendő tárgyakat, szőnyegeket, egyéb csomózással készült textileket. Az elképzelt vagy valós tárgyat megjeleníti a látszati rajz szabályai szerint, illetve megszerkeszti. Ehhez válogatja ki a színeket. A használat során történő igénybevétel szerint, az alapanyaghoz és a kívánt darabszámhoz igazodó eszközöket, szerszámokat és díszítő eljárásokat alkalmaz.

A tervezés után következik maga a szőnyeg elkészítése, csomózása. Ehhez álló vagy fekvő szövőszéket kell felállítani, majd jöhetnek a tervezett szőnyeg előállításához szükséges fonal- és szövő-előkészítő műveletek. Az előkészítéskor a szövőszékre rögzíti a fonalakat. Csomózáskor többnyire két láncfonalat hurkolnak össze, s minden egyes vízszintes csomósort egy vagy több leszövő szál rögzít. Minden kis csomó végét levágják, s a kilógó

számtalan fonalvég ily módon "pásmát" hoz létre. Ezek összessége adja a szőnyeg bolyhos felületét. A minta kialakításánál különböző színű fonalokból kötik a csomókat, éppen úgy haladva, mintha minden egyes csomó egy mozaikkép egy-egy apró elemének felelne meg. Különböző csomózási módok léteznek (pl. szimmetrikus: gördes, vagy török; aszimmetrikus: szenné; egyéb csomófajták). A szőnyegcsomózónak a szőnyegek készítése során meg kell választani a használatos csomófajtákat, majd a megfelelő csomótípusokat szakszerűen kell kiviteleznie. A szőnyegkészítés záró szakasza ún. befejező műveletekkel történik.

Ezek a csomózás, rojtozás, bojtozás-nyírás, pászmafelület kialakítás, adjusztálás (megigazítás, kicsinosítás), konfekcionálás stb. Ezeket a műveleteket szakszerűen kell elvégezni, hogy a használat során a szőnyeg bírja a terhelést, ne foszlódjon szét. A szőnyeg készítése közben előfordulhatnak hibák. A csomózó feladata, hogy ezeket megelőzze, felismerje, szükség esetén szakszerűen kijavítsa. Igény esetén hiteles másolást is kell végezni – a vonatkozó minőségi előírások és a megfelelő esztétikai szempontok figyelembevételével és betartásával.

A kézi szövészekén és a kapcsolódó munkaeszközökön folyamatos karbantartási, rendszeres kezelési, tisztítási munkákat kell elvégezni, a gyakorlati munkavégzést hátráltató, akadályozó egyszerűbb hibákat el kell hárítani.

Milyen anyagokkal, eszközökkel kell dolgoznia?

A kézi szőnyegcsomózó legfontosabb munkaeszköze a fekvő illetve álló szövészek. Ezen kívül használhat még szövőállványt, szövőkeretet is. Az apró csomókat nagyítóval ellenőrzi. Használ ezen kívül ollót, csipeszt, mérőszalagot, tömörítő fésűt, vetélőket, szélfeszítőket. A kényelmes munkavégzést szolgálja a megfelelő munkaszék. A kézi szőnyegcsomózó különböző fonalokból készíti a szőnyeget. Ezek lehetnek gyapjú, gyapot, selyem. Ritkábban szintetikus alapanyagból is készülnek szőnyegek. Fontos anyagok még a különböző fonalfestékek. A festékek készülhetnek természetes (pl. dióburok, indigó, tealevél, stb.) illetve szintetikus alapanyagokból (krómszínezékek) is.

Hol végzi a munkáját?

A kézi szőnyegcsomózó szőnyegszövő műhelyben dolgozik.

A műhely lehet egy személyes, amikor csupán egy szövőszék fér el benne, illetve csarnokszerű, amikor is több szövőszék helyezkedik el benne. A műhely lehet lakás része is, amikor magánvállalkozóként dolgozik a szőnyegcsomózó, illetve lehet üzem része is. Fontos, hogy a műhely világos, jó levegőjű legyen. Indokolt a porszűrő berendezés használata, ugyanis a fonalak, textilek, használatakor igen nagy mennyiségű por keletkezik.

Munkája során kikkel kerül kapcsolatba, kikkel van dolga?

A kézi szőnyegcsomózó attól függően, hogy mekkora méretű szőnyeget készít, dolgozhat egyedül, illetve dolgozhat társakkal is. Amikor többen készítenek egy szövőszéken egy szőnyeget, rendkívül fontos, hogy összehangolják a munkájukat, ugyanis a csomó készítés magán hordozza készítőjének a munkamódját, munkastílusát. A beavatott szemlélő világosan el tudja különíteni a különböző személyek által készített szőnyegrészeket, csupán a csomók elhelyezkedése, állása, lazasága alapján. Fontos tehát, hogy a közös munka összehangolt legyen, külső szemlélő ne vegye észre, hogy a szőnyeget több ember készítette.

Követelmények

Milyen fizikai igénybevétellel, megterheléssel jár a munkavégzés?

A kézi szőnyegcsomózó naponta több órán keresztül, ülő helyzetben végzi munkáját. Ritkább esetekben áll. Ritkán kell helyet, helyzetet változtatnia. Jellemző a kényszertartás.

Milyen környezeti ártalmakkal, hátrányokkal járhat a szakma gyakorlása?

A kézi szőnyegcsomózó munkája során textillel, fonalakkal dolgozik, melyek komoly porterhelést jelenthetnek szervezete számára, ezért különböző textilpor által kiváltott allergiák, légzőszervi betegségek alakulhatnak ki. A szakma képviselőjénél nem ritka a hát-, kéz és gerinc környéki fájdalom.

Milyen egészségügyi követelményeket támaszt ez a szakma?

Fontos tudni, hogy minden foglalkozásnak szigorú egészségügyi alkalmassági feltételei vannak.

A fontosabb szempontok közül néhányat kiemelünk, tájékoztató jelleggel:

- jó látás,
- ép színlátás,
- teljes látótér és térlátás,
- jó tapintás,
- fokozott figyelem,
- karok, kezek, ujjak fokozott használata.

A foglalkozás gyakorlása során felmerülő kockázati tényezők:

- poros, füstös, gőzös, gázos levegő,
- tartós kényszertesthelyzet,
- nedves, nyirkos, párás levegő,
- allergizáló anyagok.

Milyen egyéb tulajdonságok megléte kedvező ebben a szakmában?

Fontos a kezek könnyed és ügyes mozgása, a fonalak feszítése, átvétele, az olló, a tömörítő, a fésű, a vetélők, és a szélfeszítők használata során. A gyors és pontos ujjmozdulatok kivitelezése a csomókészítés során elengedhetetlen képesség. A fonalat ügyesen, pontosan kell fogni és különböző műveleteket, kis mozgásokat kell elvégezni vele. A látás és a kézmozgás összehangolása is igen jelentős. A szőnyegcsomózó munka alkotó tevékenység, önkifejezést nyújtó helyzet. A szőnyeg tervezése nemegyszer a szőnyegcsomózó feladata. Ehhez elengedhetetlenül szükséges, hogy kreatív ötletei, elgondolásai legyenek.

Milyen tantárgyakban kell jó eredményt elérni ehhez a szakmához?

Az általános képzésben a gyakorlati feladatokat kell jól teljesíteni, valamint a művészettörténet és rajz tantárgyból is jó eredményt kell elérni. A kézi szőnyegcsomózó képzés technikai (anyagismeret), és vizuális (esztétika, színtan) ismeretekre épül.

Milyen érdeklődési kör a legelőnyösebb ebben a szakmában?

Akik ezt a szakmát választják, kedveli az eszközöket is. Szeretik saját erőfeszítésük és tudásuk révén elvégezni a feladatukat. Szeretnek önállóan dolgozni. Fontos számukra az anyag, az eljárás, a készítés módjának összehangoltsága. A kézi szőnyegcsomózó munka szabályok szerint (színtani, csomókészítési, szövési) folyik, vagyis fontos, hogy aki ezt a munkát végzi, világosan meghatározott lépések szerint végezze feladatát, így szeresse a szervezett, meghatározott sorrendet követő munkát. Aki ezt a szakmát választja, kedveli a rutint, és olyan munkát részesít előnyben, amely mentes a váratlan, problémás helyzetektől. Fontos, hogy aki ezt a szakmát választja, szeressen létrehozni, teremteni, teljesíteni valamit. A teljesítmény megmutatkozik abban, hogy a munkának kézzel fogható eredménye van. Akik ezt a szakmát választják, azoknak ez igen nagy értéket jelent.

Miért szép és vonzó ez a szakma?

A kézi szőnyegcsomózó szakma lehetőséget ad egy több ezer éves hagyomány ápolására. Nagyszerű érzés olyan tárgyakat létrehozni, melyek hasznosak és esztétikai élményt is nyújtanak egyben. Az válassza ezt a szakmát, aki át akarja élni az alkotás örömét, s van türelme akár hosszú hónapokon keresztül aprólékos munkával elkészíteni egy tárgyat.

Szakképzés

A Szőnyegszövő képzés célja gyapjúfonalból padlószőnyeg szövését, adott terv, saját tervezés vagy másolás alapján falvédő, díszpárna és ágytakaró szövése, garnitúra készítését, faliszőnyegek, tarisznyák, futók és gyapjútakarók, rongyszőnyegek készítését, meghibásodott szőnyegek és szőttesek javítását végző szakemberek képzése.

Előképzettség

A szakképzésben való részvétel feltétele nyolcadik évfolyam elvégzésével tanúsított alapfokú iskolai végzettség.

Képzési idő

A középfokú szakképesítés 70 százalékában gyakorlati oktatás folyik. Képzési idő 2 év.

A szakképzés elméleti és gyakorlati tárgyai

Felhasználható anyagok, kellékanyagok ismerete, felhasználása, Fonási eljárások, Felvetések, Szakmatörténet, Kézi és gépi szövés megkülönböztetése, Alapvető szőnyegszövési technikák, Korok és vidékek gyapjúszőnyeg kultúrája, Tervezés, Szakrajz, Színek alapvető ismerete, Különböző technológiák, szövési műveletek, Díszítő, befejező munkálatok, A szőnyegszövés eszközei és gépei, Meghibásodott tárgyak javítása, Munkavédelmi-, tűzrendészeti- és környezetvédelmi előírások.

A szakképesítés vizsgakövetelménye

A szakmai vizsga szóbeli és gyakorlati elemekből tevődik össze. Szóbeli vizsgán a vizsgázónak a kiadott vizsgakérdésekből összeállított tételekből egyet kell megválaszolnia. A tételek a szakmai ismeretek, anyag- és gyártásismeret, munka- és környezetvédelem témaköreit foglalják magukba.

A gyakorlati vizsga eredményét a vizsgázó által elkészített vizsgaremek alapján határozzák meg. A vizsgaremek a vizsgázó által kiválasztott és elkészített tárgy. Tartalmaznia kell az alpműveletek, díszítő eljárások széles körét. A vizsgázónak be kell nyújtania a vizsgaremek komplett technológiai rajzát.

Kapcsolódó foglalkozások

Szövő,

Egyéb textilipari foglalkozások.

A szakképesítéssel betölthető munkakörök

Szőnyegszövő,

Szőnyegcsomózó,

Szönyegjavító.

A szakmával kapcsolatos további információk részletesen a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet: www.nive.hu honlapján található, Szakképzési dokumentumok címszó alatt.

Továbbképzési, szakmai lehetőségek

A középiskola elvégzése után lehetőség van egyetemi szintű tanulmányok folytatására Textiltervező szakon.

Kereseti lehetőségek:

Az egyes foglalkozások átlagkereseti statisztikáját – több évre visszamenőleg – az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapján teszi közzé, a Statisztika menüpontban (egyéni bérek és keresetek statisztikája).

Elérhetőség: www.afsz.hu

Elhelyezkedési lehetőségekről tájékozódhat az Állami Foglalkoztatási Szolgálat kirendeltségein, a www.afsz.hu internetes elérhetőségen, vagy mobiltelefonon a <http://wap.afsz.hu> linken.

Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal
Felelős kiadó: Pirisi Károly főigazgató

Ez a kiadvány az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával 2005-ben készült. Aktualizálva 2008-ban.
A jelen dokumentum tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság a tárgyra vonatkozó hivatalos véleményét.